

تجدد آمرانه: ترکیب ناهمساز

تورج اتابکی (تألیف و گردآوری) *تجدد آمرانه*، ترجمه مهدی حقیقت‌خواه (تهران: ققنوس، ۱۳۸۵) ۲۸۶ صفحه، ۳۲۰۰۰ ریال.

کتاب *تجدد آمرانه* مجموعه مقالاتی است که، به غیر از چند استثنا، در نتیجه کار گروهی در مورد تجربه تجدد آمرانه در ترکیه و ایران در سال‌های بین دو جنگ جهانی، یعنی دوران رضاشاه و مصطفی کمال، فراهم آمده است. «هدف از دنبال کردن این طرح انجام دادن مطالعه تاریخی تطبیقی، سنجشی و جامع درخصوص مدرن‌سازی در ترکیه و ایران پس از جنگ جهانی اول است.» (ص ۲۰)

کتاب اصلی ذیل عنوان *مرد مقتدر* شامل ده فصل است. اما در نسخه ترجمه شده فارسی سه فصل از آن حذف شده است. تورج اتابکی در فصل «خلافت، روحانیت و جمهوریت در ترکیه و ایران» به تجربه جمهوری خواهی مصطفی کمال و رضاخان می‌پردازد. محمدعلی همایون کاتوزیان در مقاله «دولت و جامعه در دوره رضاشاه» روند تغییر شیوه حکومت رضاشاه را از دیکتاتوری به خودکامگی و استبدادی بررسی می‌کند. متیو ایبوت در فصل «ایران نو و زوال سیاست‌های حزبی در دوره رضاشاه» نهادسازی و وضعیت احزاب در این دوره را با تمرکز موردی بر حزب ایران نو بررسی می‌کند. اریک یان زورخر در فصل «نهادسازی در جمهوری کمالیستی» و جمیل کوچاک در فصل «ملاحظات درباره رژیم تک‌حزبی ترکیه در دوره اینونو» به همین موضوع در ترکیه می‌-

پردازند. اما ناشر فارسی با حذف این دو فصل عملاً امکان مطالعه تطبیقی را از خواننده فارسی گرفته است. هوشنگ شهابی در فصل «مقررات لباس پوشیدن برای مردان در ترکیه و ایران» و جان پری در «اصلاح زبان در ترکیه و ایران» به مقایسه اقدامات رضاشاه و مصطفی کمال در زمینه فرهنگ پرداخته‌اند. دو فصل «ارتش، جامعه مدنی و دولت در ایران» به قلم استفانی کرونین و «ارتش و پایه‌گذاری جمهوری ترکیه» به قلم دانکوارد روستو به ارتش و نقش آنها در این دوران می‌پردازند که حذف فصل مربوط به ترکیه باز هم کار تطبیقی را ناممکن کرده است. الیور باست نیز در فصل پایانی پیشینه سیاست خارجی ایران را در دوره پس از جنگ جهانی اول با موضوع «سیاست خارجی و وثوق‌الدوله در ۹۸-۱۲۹۷» بررسی می‌کند. همه این‌ها همراه است با مقدمه‌ای به قلم توریج اتابکی و اریک یان زورخر که مبانی تحقیق و نوع نگرش گردآورندگان را به تجدد آمرانه بیان می‌کند.

* * * * *

در قرن نوزدهم میلادی در پی شکست‌های پیاپی در مقابله با توسعه‌طلبی روسیه و تحمیل معاهده‌های تحقیرآمیز گلستان و ترکمنچای گروهی از روشنفکران ایرانی به فکر افتاده و طی ارتباط‌های محدود با کشورهای غربی به اختلاف عمیق خود و غرب در رقابت توسعه و پیشرفت پی بردند و این آغازی بود بر مواجهه ایرانیان با پدیده مدرنیت در غرب که دست‌کم در حکم یکی از عوامل این اختلاف شناسایی شد. کوشش‌های آنان برای رفع این اختلاف و نوسازی کشور در نهایت به نهضت مشروطه منجر شد. اما با توجه به دیرپایی ساختار سنتی جامعه، قدرت مستبدانه، و محدودیت‌هایی که شرایط اقتصادی و فرهنگی و بین‌المللی ایجاد می‌کرد، فقط جزئی از اهداف این خیزش محقق شد و ایران همچنان در گردونه این رقابت عقب ماند. از این قرار بود که پس از جنگ جهانی اول شوک دیگری بر پیکر فرادستان و همچنین فرودستان جامعه ایرانی وارد آمد. گسترش نفوذ دولت‌های خارجی به‌ویژه انگلستان، عقد قرارداد ۱۹۱۹، در اشغال بیگانگان قرار گرفتن بخش‌هایی از ایران، پسرفت مشروطه که به دوران فترت مجلس و تعطیل شدن مجلس سوم کشیده شد، شرایط زوال فزاینده حکومت مرکزی بر اثر جنگ و نابه‌سامانی که به فزونی گرفتن گرایش‌های مرکزگریز منجر شده بود، سربرآوردن گروه‌های قدرت‌مند محلی که شورش‌های محلی و ایلی را در پی داشت، و بالاخره وضعیت به‌شدت اسفبار اقتصادی پس از جنگ، عواملی بودند که روشنفکران جامعه را وادار می‌کرد به راهکار دیگری برای مدرنیت ایرانی بیاندیشند.

در چنین شرایطی «آنچه برآستی میان روشنفکران ایران و ترکیه چه در داخل و چه در خارج از نظام حکومتی مشترک بود، جستجو برای یافتن راه نسبتاً سریع برای حل مشکلات فزاینده کشورهایشان بود. در بحث‌هایشان نوعی حس اضطرار وجود داشت و آنچه مهم بود، به قول

ترک‌های جوان، این بود که: چگونه می‌توان کشور را نجات داد. نه هر رویای آرمانی برای جامعه. (ص ۱۰) در مقاله «تجدد و انقلاب» که در اردیبهشت ۱۳۰۱ در روزنامه حقیقت به چاپ رسید می‌خوانیم: «مقصود ما این است که ما برای ترقی کردن، برای این که بخواهیم، یعنی بتوانیم قدمی چند به طرف معاصر شدن با ملل دیگر برداریم، خواهی‌نخواهی در همه چیز مجبور به انقلاب خواهیم شد.»^۱ این انقلاب از سوی روشنفکران نه کوششی لزوماً خشونت‌آمیز بلکه بیشتر روندی پرشتاب به سوی تجدد تعبیر می‌شد. بنابراین، اولین ویژگی هر گونه راهکار قابل‌پذیرش نزد روشنفکران سرعت‌داشتن آن بود.

از سوی دیگر، با توجه به شرایط بین‌المللی و شرایط داخلی، ازدست‌رفتن استقلال و یکپارچگی میهن نگرانی‌ای بود که روشنفکران دو کشور را درگیر خود کرده بود. در این شرایط، «اکثریت روشنفکران متقاعد شده بودند که در جهانی که بین قدرت‌های استعماری تقسیم شده، و هرکدام در پی توسعه قلمرو خود هستند، هر تلاشی برای دست‌زدن به تغییر و اصلاح از پایین به سست شدن یکپارچگی و استقلال کشور می‌انجامد.» (ص ۱۱) برای روشنفکران پس از جنگ جهانی اول - که ذهن‌شان عمدتاً به ایده دولت متمرکز مدرن مشغول بود- اقتدارگرایی سیاسی و ملی‌گرایی زبانی و فرهنگی به یک نیروی ضروری و کارساز در تحقق آرزوهای‌شان تبدیل شد. علاوه بر آن، عقیده داشتند که مدرن‌سازی و ایجاد دولت مدرن در گرو درجه پایینی از تنوع فرهنگی و درجه بالایی از همگونی ملی است؛ دیدگاهی متکی بر تاریخ‌نگاری اروپامحور که قومیت و زبان را در فرایند ساخت دولت-ملت‌های مدرن به نحوی فزاینده به محور تعیین‌کننده و حتی تنها معیار یک ملت بالقوه تعبیر می‌کند. «همه این‌ها برای طبقه متوسط و روشنفکران در این کشورها گزینه دیگری باقی نمی‌گذاشت جز جستجوی یک مرد مقتدر، کسی که، به عنوان کارگزار ملت، یک حکومت متمرکز مقتدر (هرچند نه لزوماً استبدادی) بنا نهد که قادر باشد مشکلات فزاینده عقب‌ماندگی کشور را حل کند و درعین-حال از یکپارچگی و استقلال آن محافظت کند.» (ص ۱۳)

بدین ترتیب، چاره را روشنفکران جامعه در برپایی حکومتی مقتدر و متمرکز یافتند که، در عین تلاش برای تحقق اصلاحات، قادر باشد یکپارچگی سرزمینی کشور را نیز حفظ کند و در آخر کشور را با شتاب به سوی تجدد آمرانه هدایت کند. «در جامعه‌ای که از یک سنت دیرینه و ریشه‌دار حکومت خودکامگی برخوردار بود آن که چنین آرا و افکاری زمینه پذیرش مساعدی یابد، امر غریب و دور از ذهنی نبود.» (ص ۱۴) سیاست متمرکزسازی قدرت حکومتی و اجرای مدرن‌سازی در ترکیه و ایران به دست مصطفی کمال و رضاشاه به یک معنا واکنشی بود به این نیاز به اصلاحات آمرانه که در سطح وسیعی در میان نخبگان هر دو کشور احساس می‌شد.

«سیاست‌های نوسازی رضاشاه که از طریق تمرکزخواهی دولتی و تحمیل نوگرایی جریان یافت محصول نیاز گسترده مبنی بر لزوم اصلاحات اقتدارگرایانه بود. سیاست تجدد آمرانه او به تدریج فضای سنتی اجتماعی و همین‌طور سیاسی ایران را تغییر داد. نهادهای تازه‌ای چون ارتش منظم ملی، نظام پولی ملی، و برنامه آموزشی عرفی بنا گذاشته شد و حتی نظام قضایی عوض شد. به منظور دستیابی به یکپارچگی بیشتر ملی، سیاست متمرکزسازی شامل اقدامات خشن و مختل‌کننده‌ای چون جابجایی ده هزار عشایر و اجبار آنها به یکجانشینی، پی گرفته شد.» (ص ۱۸) همه این‌ها آرزوهای روشنفکر ایرانی بود که در طول یک قرن گذشته همواره تحقق آنها را پی گرفته بود. اما، در روند بروز این دگرگونی‌ها، دیکتاتوری رضاشاه به خودکامگی تحول یافت و کمی پس از آن به یک حکومت خودسر و استبدادی تبدیل شد. «این فرایندی بود که ملت را کاملاً از دولت رویگردان کرد. آن‌گاه دولت، بسیار بیش از آنچه در دوره ناصرالدین‌شاه بود، جدا از ملت و فراتر از آن قرار گرفت.» (ص ۵۵)

* * * * *

این کتاب، در یافتن پاسخ به این پرسش که چرا تجدد آمرانه در ایران نتوانست به اهداف روشنفکران جامعه عمل ببوشاند و حتی به بازگشتی به ساختار پیش از مشروطه منجر شد، در فصل‌های مختلف به تطبیق نوع عملکرد و ویژگی‌های شخصی رضاشاه و کمال اتاتورک از جنبه‌های گوناگون می‌پردازد. علی‌رغم وجه اشتراک رضاخان و مصطفی کمال در اقتدارطلبی و حتی دیکتاتور-مآبی، نظام‌هایی که هر کدام مستقر ساختند هم در عملکرد روزمره‌شان و هم در نتایج‌شان برای آینده بسیار متفاوت بودند. این کتاب با پرداختن به تفاوت‌های عملکرد آن دو چنین گمانه‌زنی می‌کند: «در این راه شاید ایران تحت رهبری برآمده از منبع دیگری - یکان افسری زاندارمیری ایران که از بسیاری جهات در معرض همان تجربیات سازنده‌ای قرار گرفته بود که افسران ترک‌های جوان در ارتش عثمانی قرار گرفته بودند - مسیری نزدیک‌تر به مسیر ترکیه دوره کمال را طی می‌کرد، نهادهای استوارتری را بنا می‌نهاد و به ثبات بیش‌تری دست می‌یافت.» (ص ۱۴۲) با نکاتی که در جای‌جای کتاب به تفاوت ویژگی‌های شخصیتی و نوع عملکرد این دو می‌پردازد خواننده به این سو سوq داده می‌شود که پاسخ به پرسش بنیادین پیش‌گفته در ضعف‌های شخصیتی رضاشاه و عملکردهای نادرست او یافت می‌شود. حتی این حسرت را نیز بر جای می‌گذارد که «اگر رهبری ارتش به دست کلنل پسیان یا هر افسر دیگری که بیش از رضاخان نماینده قابل‌اعتماد مشروطیت ایران بود می‌افتاد تاریخ ایران در دهه‌های ۱۳۰۰ و ۱۳۱۰ تا چه اندازه ممکن بود متفاوت شود؟» (ص ۱۴۱) آیا خصلت روشنفکری پسیان و آشنایی نسبی‌اش با اندیشه و فرهنگ اروپایی در نقطه

مقابلِ سطحِ فکریِ محدودِ رضاخان، احساسِ یگانگیِ دیرینِ پسیان با آرمان‌های مشروطه در نقطهٔ مقابلِ فرصت‌طلبی و ماجراجوییِ رضاخان، و ویژگی‌های زاندارمری (خاستگاه پسیان) که از روحیهٔ مشروطه‌خواهی و پیشینهٔ قوی ملی‌گرایی آکنده بود در نقطهٔ مقابلِ لشکر (دیویزیون) قزاق که از دیرباز با ارتجاعی‌ترین گرایش‌ها در جامعه ایران نزدیکی داشت، در تحولات آن دوران و آینده اثر عمده‌ای نمی‌گذاشت؟ «پرسش‌هایی که تنها می‌توان با حدس و گمان پاسخ گفت.» (ص ۱۴۱)

به نظر می‌رسد اگر فقط از این زاویه به مسئله بنگریم، موضوع آسیب‌شناسیِ تجدد آمرانه را تنها به یک وجه آن یعنی بی‌لیاقتیِ رضاخان و اشتباهِ روشنفکران را تنها در انتخاب کردنِ شخص نامناسبِ تقلیل داده‌ایم. اما کتاب نیز چنین تک‌بعدی به دلایل ناکامیِ تجدد آمرانه در ایران نپرداخته است. در فصلی که در ترجمهٔ فارسی کتاب گنجانده نشده است (مقاله «نهادسازی در جمهوری کمالیستی»)، مقایسهٔ رضاشاه و کمال را در امر نهادسازی با توجه به تفاوت شرایط ساختار دولت در زمان آغاز حاکمیت‌شان نادرست می‌داند. از دیدگاه نویسندهٔ این مقاله (اریک یان زورخر)، «در بررسی وضعیت دولت و ویژگی‌های حاکمیت مدرن مرکزی، بین اواخر امپراطوری عثمانی و در پایان دورهٔ قاجاریه دنیایی تفاوت وجود دارد. ملزومات حاکمیت مدرن از قبیل نظام مؤثر اخذ مالیات، ادارات بوروکراتیک با کارگزاران حقوق‌بگیر و سلسله‌مراتب دستوری، نظام سربازگیری، سرشماری (که هر دو حوزهٔ سربازگیری و اخذ مالیات را تقویت می‌کند) در ایران دورهٔ قاجار وجود نداشتند. در حالی که این ملزومات در امپراتوری عثمانی، در طی یک قرن اصلاحات (پیش از به-قدرت‌رسیدن کمال پاشا) تدریجاً پدید آمده بود. بدین ترتیب، وظایفی که پیش روی رضاشاه قرار داشته (و نیز موفقیت‌های اجرایی‌اش) بیشتر با آنچه سلطان محمود دوم (۱۸۰۸-۱۸۳۹) با آن مواجه بوده قابل‌مقایسه است.» همین ایده در پیش‌گفتار کتاب به نوعی دیگر بیان می‌شود: «اما واقعیت این است که، در زمانی که رضاشاه می‌بایست دولتی را بنا می‌کرد، آتاتورک، در دورهٔ حکومت پانزده‌ساله‌اش (۳۸-۱۹۲۳) می‌توانست دولت موجود را دگرگون سازد.» (ص ۱۹) تورج اتابکی در فصل «خلافت، روحانیت و جمهوریت در ترکیه و ایران» می‌نویسد: «در خصوص دین، اصلاحات آتاتورک فراگیرتر بود، چون او قادر بود اسلام را از کل سنتی‌اش به در آورد و آن را تا حد نوعی یکتاپرستی خردباورانه کاهش دهد، در ایران، پیشبرد اصلاحات رضاشاه دشوارتر بود، چرا که روحانیون، برخلاف ترکیه، در زندگی سیاسی کشور هم‌چنان نقش مهمی ایفا می‌کردند.» (ص ۶۶) با تأثیر ساختار سیاسی و محیط اجتماعی دو کشور در معادلات، می‌توان حکم کرد که، جدا از ویژگی‌های اخلاقی این دو راهبر، عوامل دیگری نیز در ناکامی روشنفکران ایرانی نسبت به هم‌تایان-شان در ترکیه اثرگذار بوده است. با قدری مبالغه می‌توان گفت که، با توجه به شرایط حاکم در پایان

قرن سیزدهم در ایران، هر گونه کوشش برای کاربست تجدد آمرانه و دستیابی به دولت مدرن مطلقه چه با رضاخان و چه با هر دیکتاتور مصلح دیگری به بازتولید استبداد ایرانی و خودسری و خودکامگی حاکم می‌انجامید. به عبارت دیگر، تفاوت سرانجام پروژه تجدد آمرانه در ایران و ترکیه به مجریان و هدایت‌کنندگان آن بازمی‌گردد بلکه به شرایط دو کشور در زمان اتخاذ این رویکرد بستگی دارد. کتاب تا این‌جا همراه این نظر است که بخشی از موفقیت مصطفی کمال و پروژه تجدد آمرانه در ترکیه متکی به شرایط آماده‌ای بود که جمهوری ترکیه به ارث برده بود.

نویسندگان کتاب در توضیح علل ناکامی تجدد آمرانه به اقتباس نادرست مدرنیت غربی توسط ایرانیان نیز می‌پردازند و این پرسش را که چرا روشنفکران برای شکل‌گیری دولت مدرن به تحقق جنبه‌های ظاهری آن (یعنی مدرنیزاسیون) و تحت رهبری یک فرمانروای مستبد روی آوردند چنین پاسخ می‌دهند: «مدرن‌سازی در خاورمیانه نوعی واکنش دفاعی بود.» (ص ۸) «فرایند مدرن‌سازی برخلاف جامعه اروپایی که با رشد و گسترش خرد نقاد، که ملازم تحقق تدریجی خودمختاری فردی بود، و با پیدایش جامعه مدنی همراه بود، در ترکیه عثمانی و ایران مورد استقبال روشنفکرانی قرار گرفت که از دیوان‌سالاران و افسران ارتش تشکیل می‌شدند و منافع خود را با منافع حکومت یکسان تلقی می‌کردند.» (ص ۸) «در نتیجه، حقوق فرد و رابطه او با حکومت از نگاه تجددخواهان خاورمیانه از اهمیت جزئی و نه محوری برخوردار بود.» (ص ۸)

در نتیجه، تمایز نوظهور فرد و حکومت که برآمده از احتساب فرد به عنوان واحد اساسی ساختارهای جامعه مدرن بود در مدرنیزاسیون ایرانی مغفول ماند. تصور نوین از انسان که هیچ‌کس حق برتری و سلطه بر دیگری ندارد و فرد در جامعه مدرن، دست‌کم بنا بر قاعده، دیگر رعیت یا عامل شاه یا کشیش، سلطان یا شیخ خاصی با اقتدار الهی یا آمرانه تصور نمی‌شود در پروژه تجدد آمرانه با بی‌رمقی دنبال شد. به عبارت دیگر، بی‌توجهی روشنفکران به این موضوع که ایجاد حکومت‌های مدرن و کارآمد در غرب به دنبال تحول در مبانی فکری و ارزش‌های اخلاقی و تغییر در قواعد رفتار اجتماعی در بستر رشد و گسترش تدریجی خرد نقاد امکان‌پذیر شده است آنها را متوجه صورت خاصی از مدرنیزاسیون کرد و به این باور رساند که با مدرن‌کردن صوری و ظاهری جامعه می‌توان پیشرفت اروپایی را فراچنگ آورد. این بود که به وجه اثبات‌گرایانه و ابزاری تمدن مدرن که بر مقولاتی چون فن‌آوری و دیوان‌سالاری کارآمد که در مدرنیت غربی یافت می‌شدند بیشتر تأکید شد و وجه فرهنگی مدرنیت، که بر جنبه‌های دموکراتیک‌تر تمدن مدرن تکیه می‌کرد، مغفول ماند. دل‌مشغولی نخبگان این دو کشور درباره غربی‌شدن پوشاک را می‌توان از نشانه‌های ریشه‌دار این تفکر دانست. مقررات لباس‌پوشیدن در ترکیه و ایران در فاصله دو جنگ جهانی را می-

توان نمونه بارز چنین نگاهی به تجددآمرانه دانست. هم آتاتورک و هم رضاشاه می‌خواستند ملت-های‌شان به قافله تمدن بیوندند و معیارهای فرهنگی تمدن مدرن را در ظواهر امر می‌جستند نه در میانی فکری و عقلانی.

در چنین فضایی، اکثر روشنفکران هنگام انتخاب بین حکومت مقتدر و اصلاحات سریع از یک سو و آزادی‌های سیاسی گسترده از سوی دیگر به حمایت از گزینه نخست گرایش نشان دادند. چنین است که اتابکی پس از بررسی تاریخی نوع حکومت در دوره رضاخان و آتاتورک به این نتیجه می‌رسد که: «روی هم‌رفته، شکل حکومت، جمهوری یا سلطنت، در یک فرهنگ دموکراتیک جا نگرفت که در آن فردیت و نمایندگی مردم رعایت می‌شود.» (ص ۸۸) این موضوع در هر دو کشور دیده می‌شود، یعنی آن‌جا که جنبه‌های فکری و فرهنگی مدرنیت غربی باید اخذ می‌شد هر دو کشور ناکام بودند.

بیشروی کتاب در تقابل با تجدد آمرانه به همین‌جا ختم می‌شود. اما اگر برخلاف نظر غالب در این کتاب به کامیابی ترکیه در نوسازی آمرانه با دیده تردید نگریسته شود و شرایط کنونی ترکیه مورد توجه قرار گیرد که ۶۴ درصد اعضای مجلس ترکیه را اسلام‌گرایان وابسته به حزب عدالت و توسعه تشکیل می‌دهند و هنوز پس از همه این کوشش‌ها شکاف عمیق در صف سکولاریست‌ها و اسلام‌گرایان در جامعه ترکیه پررنگ به چشم می‌آید اصولاً درستی و امکان تحقق تجدد به شکل آمرانه مورد تردید قرار می‌گیرد.

در این کتاب به این شک پرداخته نشده است که آیا وارد کردن تجدد به شکل آمرانه و از بالا به جامعه‌ای فاقد هر گونه زیرساخت مدنی به جامعه‌ای نوین می‌انجامد یا خیر. اما برداشت من به در مقام خواننده کتاب این است که ضعف‌ها در پروژه تجدد آمرانه در این دو کشور اساساً حاصل یک ناسازی بنیادین بین «تجدد» و شیوه «آمرانه» است.

* * * * *

به‌هرحال، فرادستان جامعه ایرانی دوباره طعم تجربه تلخی را چشیدند که کاتوزیان در مقاله «جامعه و دولت در دوره رضاشاه» (که نام فرعی کتاب نیز هست) آن را چنین شرح می‌دهد: «تمامی این تجربه [تجدد آمرانه]، هرچند نه کاملاً برای آخرین بار، ثابت کرد پیوند دولت و ملت، و به همراه آن، ثبات، توسعه و انباشت پایدار برای مردم ایران در شرایط حکومتی خودسر یا، حتی بدیهی‌تر، آشوب و هرج و مرج (روی دیگر سکه) میسر نمی‌شود و هر کدام از آنها، از نقطه نظر جامعه‌شناختی، توجیه‌گر بازگشت دیگری در سرتاسر تاریخ طولانی ایران بوده است.» (ص ۵۸)

اما در واقع این کتاب پاسخی است به دغدغه سامان‌دهندگان آن یعنی مسئله کلی‌تری با موضوع مدرنیت در ایران و ترکیه، هرچند با رویکردی که تاریخ‌نگاری اروپایی‌مدار یا برداشت وبری از مدرنیت را بر نمی‌تابد و با پذیرش الگوی مدرنیت اروپایی به عنوان تنها الگوی پذیرش مدرن شدن در جامعه‌های غیراروپایی هم‌چون ایران و ترکیه در تضاد است. این نوع نگرش در تقابل با رویکردی است که پیامد آن رسیدن به نوعی تاریخ‌نگاری است که دوره‌های محتومی از تاریخ را بر جهان حکم می‌کند. با این دیدگاه، تجدد آمرانه به عنوان کوششی در جهت مدرنیت در مقطعی از تاریخ، مورد تحقیق و بررسی این گروه قرار گرفته است. «کاربستی که پس از ناکامی تلاش‌های اولیه برای ترویج مدرن‌سازی چه از پایین و چه از بالا در ایران و ترکیه توسط روشنفکران دنبال شد.» (ص ۱۳)

کتابخانه علوم انسانی
کتابخانه ۱۵۹

یادداشت‌ها:

۱. رحیم رئیس‌نیا (به کوشش)، آخرین سنگر آزادی، مجموعه مقالات میر جعفر پیشه‌وری در روزنامه حقیقت، ارگان اتحادیه عمومی کارگران ایران ۱۳۰۱-۱۳۰۰ (تهران: نشر و پژوهش شیرازه، ۱۳۷۷).

فرم اشتراک

فصلنامه فرهنگی و اجتماعی گفتگو مجله‌ای است که از طریق مقالات، نقد و تفسیر اخبار به بررسی و ارزیابی مسائل اجتماعی و فرهنگی ایران و جهان می‌پردازد.

تک‌فروشی و حق اشتراک مهم‌ترین منابع تامین مخارج این نوع نشریات هستند. در صورتی که روش گفتگو را می‌پسندید و ماندگاری آن را برای فرهنگ و جامعه مفید می‌دانید ما را یاری کنید.

شرایط اشتراک (تمام مبالغ زیر شامل هزینه پست نیز می‌شود):
داخل کشور:

بهای اشتراک سالانه (۴ شماره) داخل کشور چهار هزار تومان است. برای مؤسسات و کتابخانه‌ها هشت هزار تومان و برای محصلین و دانشجویان سه هزار و دویست تومان.

بهای اشتراک دوسالانه (۸ شماره) در داخل کشور هشت هزار تومان است. برای مؤسسات و کتابخانه‌ها شانزده هزار تومان و برای محصلین و دانشجویان شش هزار و چهارصد تومان.

تک شماره‌های قبلی هر شماره ۱۵۰۰ تومان

دوره‌های مجلد هر جلد با ۶۰۰۰ تومان

خارج کشور:

یکساله معادل \$۳۵ آمریکا

دوساله معادل \$۶۰ آمریکا

کتابخانه‌ها معادل \$۷۰ آمریکا

تک شماره‌های قبلی هر شماره ۱۰ \$ آمریکا

دوره‌های مجلد شده هر جلد ۴۰ \$ آمریکا

متقاضیان می‌توانند وجه اشتراک را نقداً به نماینده مجله بپردازند و رسید دریافت کنند. یا وجه اشتراک را به حساب جاری شماره ۵۶۷۸/۵ بانک ملت شعبه بلوار کشاورز به نام مراد ثقفی واریز کنند و اصل برگه را با ذکر نشانی دقیق (با قید کدپستی) به نشانی صندوق پستی مجله ارسال کنند.

نام و نام خانوادگی:

نشانی:

.....

تلفن: نشانی پست الکترونیکی:

*. فهرست شماره‌های موجود در پست همین صفحه درج شده است. متقاضیان می‌توانند با مشخص نمودن شماره‌های درخواستی‌شان ما را در ارسال آنها هدایت کنند.

سالنامه‌های گفتگو

۱ تا ۱۰

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

قیمت هر مجلد: ۷۰۰۰ تومان

مطبوعاتی پارس

خرید و فروش دوره‌های کامل و صحافی شده نشریات ادواری (قدیم - جدید)

برای مثال:

۱۳ • هنر و مردم	۷ • نگین	۱ • سخن
۱۴ • آینده	۸ • وحید	۲ • یغما
۱۵ • تماشا	۹ • فرهنگ ایران زمین	۳ • خوشه
۱۶ • علم و زندگی	۱۰ • راهنمای کتاب	۴ • پیام نوین
۱۷ • کتاب هفته	۱۱ • بابا شمل	۵ • موسیقی
۱۸ • خواندنیها	۱۲ • بررسیهای تاریخی	۶ • کلک

و روزنامه‌های جامعه، انقلاب اسلامی، کیهان، صبح امروز، نوروز و...

در ضمن پانصد دوره کامل نشریات ادواری (قدیم و جدید) صحافی شده، به فروش می‌رسد.

تهران: صندوق پستی ۵۱۹۵ - ۱۴۱۵۵

تلفن منزل: ۸۰۳۶۹۷۱ تلفن دفتر: ۶۳۱۸۵۹۳ - ۶۳۹۹۳۳۸

فاکس: ۸۸۷۳۸۶ موبایل: ۰۹۱۲-۳۳۹۲۰۸۰ مسئول: حسین تقوی

E-mail: hosseintaghavi@hotmail.com

شرکت نشر و پژوهش شیرازه کتاب با همکاری انتشارات
پردیس دانش منتشر کرده است:

کوچ نشینان قشقایی

پیر ابرینگ، ترجمه فرهاد طیبی پور
۳۷۰ ص. ۳۲۰۰ تومان

تاریخچه ارومیه

یادداشت‌هایی از سال‌های جنگ اول جهانی
و آشوب بعد از آن
رحمت‌الله توفیق
۱۸۳ ص. ۱۶۰۰ تومان

انقلاب و ضد انقلاب

شورش باسماجیان، ۱۹۱۷-۱۹۳۳
گلندا فریزر
کاوه بیلت

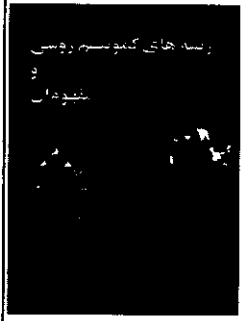
۲۱۸ ص، قیمت ۲۲۰۰ تومان، ۱۳۸۵

پروژه شاه ملوک ساسانی و مطالعات فریبی

ملوک خمسه تال جامع علوم انسانی

قره‌باغ و پنج ملیک ارمنی آن
از فروپاشی صفویه تا جنگ‌های ایران و روس
رافی (هاکوپ ملیک هاکویان)، آزاد اسپانیان
۲۱۴ ص، ۲۳۰۰ تومان ۱۳۸۵

**ریشه‌های
کمونیسم روسی
و مفهوم آن**
نوشته
نیکلای بردیایف
ترجمه
عنایت‌الله رضا

**پاسخ آسیا
به نظریه
برخورد تمدن‌ها**
نوشته
روشنفکران قاره آسیا
ترجمه
محمدصادق خرازی

مرکز پخش: گزیده ۶۶۴۰۰۹۸۷
کتاب ماد ۶۶۴۶۰۵۳۹
گسترش ۱۹-۸۸۷۹۴۲۱۸
نشر هزار ۶۶۴۸۷۴۴۲

**انتشارات سمرقند
منتشر کرده است:**

۱. تلاش نافرجام برای تجزیه
آذربایجان / هوشنگ طالع
 ۲. ما و بیگانگان (خاطرات سیاسی
نصرت‌الله جهانشاهلو) / نادر پیمایی
 ۳. دموکراسی و دموکراتیزه شدن /
ژرژ سورن سن / فرهاد طالع
- مرکز پخش: سمرقند ۹-۸۸۳۲۰۶۴۸
کتاب ماد ۶۶۴۶۰۵۳۹

**نشر هزار
منتشر کرده است:**

نسخه نامه آریایی
مردمان آذربایجان
در کتاب
آذربایجان و اران
نوشته عنایت‌الله رضا

آشنایی با
یک زبانی ایرانی
در کتاب
آذری یا
زبان باستان آذربایجان
نوشته احمد کسروی

افسانه‌های
روستای اپیانه
در کتاب
افسانه‌های
دهستان برزروود
کاظم سادات اشکوری

مرکز پخش: گزیده ۶۶۴۰۰۹۸۷
کتاب ماد ۶۶۴۶۰۵۳۹
نشر هزار ۶۶۴۶۰۵۳۹
نشر هزار ۶۶۴۸۷۴۴۲
کتاب تروسی بلخ ۸۸۹۵۱۳۱۲